

Принципи діяльнісного підходу та самостійного навчання іноземних мов
крізь призму поглядів чеських педагогів

Principles of Learning by Doing Approach and Autonomous Foreign Language Learning
Approach through the Prism of Views of Check Pedagogues

У статті схарактеризовано мету принципів діяльнісного підходу та самостійного навчання іноземних мов; з'ясовано сутність принципу діяльнісного підходу, яка полягає в цілісному навчанні з активним учнем: учень отримує нові знання за допомогою своєї власної діяльності для вирішення завдань в ситуації, які наближаються до ситуації в позакласній реальності; учень змінює роль вчителя; виокремлено недоліки діяльнісного підходу до навчання іноземних мов: односторонність та небезпека потрапляння в крайнощі; здійснено аналіз рекомендацій чеських науковців щодо втілення принципу діяльнісного підходу до навчання: ментальна гігієна, ритмізація процесу навчання, обмін інформацією між вчителем і учнем, а також між учнями; з'ясовано сутність принципу самостійного навчання, яка полягає в допомозі вчитель повинен допомогти учневі прогресувати, культивуючи при цьому почуття незалежності, самобутності.

Ключові слова: принцип, діяльнісний підхід, самостійне навчання, ціль навчання, рекомендації.

The article focuses on the characteristics of the essence and the purpose of a «learning by doing» approach, the principle of the autonomy of learning foreign languages approach; the drawbacks of a «learning by doing» approach have been singled out; the analysis of the implementation recommendations by the Check scientists has been done.

The purpose of the article is to characterize the principle of a «learning by doing» approach and the principle of an autonomous learning approach in the Check Republic. To achieve the purpose of the research certain tasks have been singled out: a). to describe the essence and of a «learning by doing» approach; b). to single out the drawbacks of a learning by doing» approach; c). to characterize the essence of the principle of an autonomous learning approach; d) to analyze the recommendations on the implementation of a «learning by doing» and an autonomous learning approach made by the Check and Danish scientists.

The essence of a «learning by doing» approach may be characterized as an integral learning with an active pupil. A pupil acquires the knowledge of a foreign language by the help of his own activity to solve the tasks in a situation similar to a situation in a real life. A teacher and a pupil are involved in the process of a balanced cooperation. A pupil changes the role of a teacher and the latter becomes a partner, an advisor and an assistant.

The essence of the autonomous learning approach focuses on a pupil with his abilities and individual peculiarities at the centre of a pedagogical activity.

Key words: principle, «learning by doing» approach, autonomous foreign language learning approach, pedagogical activity, purpose of learning, recommendations.

Постановка проблеми у загальному вигляді... Однією з найбільш актуальних проблем в навчанні іноземних мов є комплексне застосування різних принципів та підходів. Застосування лише комунікативного та функціонального підходів та принципу усної основи навчання іноземної мови є недостатніми для успішного засвоєння знань. Принципи діяльнісного підходу та самостійного навчання іноземних мов сприяють кращому засвоєнню знань.

Аналіз досліджень та публікацій... Сучасні чеські педагоги С. Єлінек [8], Холец [6], Е. Тандлічова [15], В. Янікова [7], дослідження яких базуються на праці Я. А. Коменського «Новітній метод мов» [9], виокремили принципи діяльнісного підходу та самостійного навчання іноземних мов. Чеські, німецькі та американські педагоги (Р. Елліс [5], П. Бенсон [2], П. Біммель [3], У. Рампіллон [3], Е. Тандлічова [15], В. Янікова [7]) у своїх працях запропонували варіанти вдосконалення процесу самостійного навчання учнів під час вивчення іноземної мови.

Формулювання цілей статті... Мета статті – схарактеризувати принцип діяльнісного підходу до навчання іноземних мов і принцип самостійного навчання іноземних мов крізь призму поглядів чеських педагогів. Поставлена мета вимагає виконання таких **завдань**:

- а) описати сутність та мету діяльнісного підходу до навчання іноземних мов;
- б) виокремити недоліки діяльнісного підходу;
- в) схарактеризувати сутність принципу автономного навчання;
- г) здійснити аналіз рекомендацій чеських та датського педагогів щодо втілення концепції діяльнісного підходу та принципу самостійного навчання іноземних мов.

Виклад основного матеріалу... Сутність принципу діяльнісного підходу до навчання (*Learning by Doing*) можна схарактеризувати як цілісне навчання з активним учнем, в процесі навчання учні і вчителі знаходяться у взаємно збалансованому співвідношенні [13]. Учень розглядається як важливий фактор в процесі навчання. Учень докорінно змінює роль вчителя, який стає учневі партнером, наставником, помічником і сприяє його навчанню. Концепцію цілісного навчання висвітлено у знаменитій праці Я. А. Коменського «Новітній метод мов» [9]. На сьогодні здійснюється активна діяльність учнів під час навчання іноземної мови, що проявляється, наприклад, у проектах викладання концепції самостійного навчання, вивчення мови за допомогою вирішення теоретичних і практичних проблем. Загалом, під терміном «діяльність» розуміємо таке навчання, в якому учні мають широкі можливості та почуття власного маніфесту, приймають активну участь в процесі навчання, отримують нові знання за допомогою своєї власної діяльності для вирішення завдань в ситуації, які наближаються до ситуацій в позакласній реальності. Йдеться про використання учнями іноземної мови в реальних ситуаціях. Численні дослідження вказують на те, що діяльність спрямована на навчання є позитивною та часто застосовується на практиці. Як зазначав Я. А. Коменський: «Людська природа радіє практичній стороні речей, і тому навряд чи можна запобігти руху й активності, і майже зв'язати його. Тому діти навряд чи можуть побачити, що робить їх різними, вони хочуть також зробити те ж саме» [9, с. 143].

У працях Г. Баха [1], Дж. П. Тіма [1] схарактеризовано принцип діяльного підходу, спрямованого на викладання іноземних мов. Метою діяльного підходу до навчання іноземних мов є саме іноземна мова діяльності, яка вивчається в класі та готує до спілкування в позашкільних ситуаціях. [11].

Розвиток здатності володіння іноземною мовою за допомогою усного і письмового спілкування, під час яких учень засвоює досвід використання іноземної мови як мови діяльності. Спілкування завжди повинно бути спрямованим на конкретний обсяг, зміст та вказувати на мету. Завдяки такій діяльності, спілкуючись з іншим партнером, учень створює певне ставлення до партнера, певна інформація також передає емоції, що викликають деякі реакції партнера.

Важливу роль в структурі й організації процесу навчання іноземної мови відіграють стратегії навчання, які потребують більш детальної розробки. Висока мотивація учнів залежить від знання, як саме впоратися з невизначеністю під час вивчення іноземної мови, відсутність страху, готовність експериментувати з мовою.

Діяльнісний підхід до навчання пов'язаний з принципом цілісного підходу до навчання [1]. Діяльність спрямована на навчання могла б вирішити більшість проблем, пов'язаних з процесом вивчення іноземної мови.

Діяльнісний підхід – це трудомісткий процес вивчення іноземної мови, хоча розглядається з певною часткою критики. Чеський педагог С. Єлінек з конструктивно-критичного погляду на діяльність, спрямовану на навчання, розглянув та сформулював рекомендації щодо реалізації діяльнісного підходу на практиці [8]. С. Єлінек наголошує, що незважаючи на всі позитивні сторони цієї концепції, необхідно пам'ятати про небезпеку потрапляння в однобічність та крайнощі. На думку автора для того, щоб уникнути недоліків під час використання діяльнісного підходу до навчання іноземної мови, принцип діяльнісного підходу до навчання повинен залишатися послідовним і цілеспрямованим.

Однією з найголовніших цілей діяльності спрямованої на навчання є активізація учнів. І навіть найактивнішому учню потрібен час для того, щоб відпочити, розслабитися і згодом знову сконцентрувати свою увагу. С. Єлінек у цьому контексті наголошує на так званій «психогієні» чи «ментальній гієні». Це пов'язано з необхідністю дотримання пропорційності між активною фазою і фазою релаксації (ритмізація навчання). На думку С. Єлінек слід також звернути увагу на задіяння лівої, правої півкуль мозку учнів під час навчання іноземної мови. Не менш важливою є роль взаємодії в класі, яка характеризується постійним і взаємним обміном інформацією між учнями і вчителем (вчитель-учень) і самих учнів (учень-учень). Вчитель повинен раціонально розподілити час уроку, при цьому не завантажуючи учнів тривалим викладом інформації. Виклад нового матеріалу найкраще подавати секціями або розділами, переважно за допомогою

індуктивного методу [8].

Самостійне навчання в процесі навчання іноземної мови [6] є ще однією концепцією, яка повністю відповідає навчанню, спрямованому на учня. Хоча деякі експерти, наприклад Д. Літл [10], розглядають самостійне навчання в якості універсальної здатності людини і вважають, що більшість учнів є самостійними, ми вважаємо, що не слід покладати занадто багато сподівань на вроджену здатність інституціоналізованого вивчення іноземної мови, а необхідно працювати, враховуючи педагогічний аспект цієї концепції. На початку 80-тих років ХХ-го століття З. Хелус [12, с. 5] робить в цьому контексті наступний висновок: «Педагогічна діяльність спрямована на учня не повинна ставити лише зовнішні завдання перед учнем, але в ході навчального процесу, учень повинен створити свій власний план розвитку особистості. Тому вчитель повинен допомогти учневі прогресувати, культивуючи при цьому почуття незалежності, самобутності». Чеські педагоги Є. Марес, Ф. Ман, Л. Прокешова [12, с. 5] у своїх дослідженнях наголошують на тому, що педагогічно-психологічні аспекти самостійного навчання є дійсними та актуальними для вивчення іноземної мови та однією з найважливіших проблем, що стоять перед сучасною школою, є проблема «самонавчання» учнів. Діяльність вчителя, батьків або навчальної установи повинна поступово самоліквідуватися і відходити на другий план, надаючи можливість учневі знайти власний спосіб саморозвитку та самоконтролю. Концепція самостійного навчання ставить учня з його здібностями та індивідуальними особливостями в центр педагогічної діяльності, а також є засобом і метою формування самостійного, незалежного учня. Для того щоб це відбулося, необхідно поступово розвивати незалежність учня і цей аспект повинен стати одним з видимих цілей навчального плану спрямованого на учня під час навчання іноземної мови.

Чеський педагог Д. Нунан [14] ілюструє один із способів, за допомогою якого поступово розвивається та формується самостійність учня під час навчання іноземної мови. Йдеться про п'ять рівнів навчання, учень встановлює мету навчання і процес навчання. У Таблиці 1 виокремлено рівні навчання, цілі та процес навчання іноземних мов:

Таблиця 1.

Рівні навчання, цілі навчання і процес навчання

Рівень навчання	Ціль навчання	Процес навчання
Обізнаність учнів	Учні за допомогою вчителів усвідомлюють ціль і зміст навчального процесу.	Учні вчать розпізнавати індивідуальні стилі навчання, стратегії ефективного навчання, а також аналізувати завдання з урахуванням цілей.
Задіяність учнів у процесі навчання	Учні мають змогу обирати зміст і цілі з поданих пропозицій.	Учні можуть вибрати один вид роботи з безлічі видів робіт.
Втручання учнів у процес навчання	Учні мають можливість змінювати зміст і цілі відповідно до їх потреб.	Учні змінюють завдання відповідно до їх потреб.
Незалежність учнів	Учні встановлюють власні цілі та працюють із власно обраним обсягом матеріалу.	Учні самостійно зіставляють вид роботи.
Використання іноземної мови за межами школи	Учні мають можливість використовувати іноземні мови за межами школи.	Учні приймають на себе роль вчителя, наприклад, виконуючи окремі вправи в класі в ролі вчителя.

Чеські, німецькі та американські педагоги (Р. Елліс [5], П. Бенсон [2], П. Біммель [3], У. Рампіллон [3], Е. Тандлічова [15], В. Янікова [7]) у своїх працях запропонували варіанти як можна стимулювати самостійність навчання учнів у процесі вивчення іноземної мови.

Датський педагог Л. Дам формулює деякі рекомендації щодо втілення концепції самостійного навчання учнів [4]. Уже в середині 70-х років ХХ-го століття під час педагогічної практики Л. Дам відчуває певне розчарування, коли він розуміє, що учні в школі «отруєні», у них відсутня зацікавленість та мотивація до навчання. Тому необхідно знайти способи, за допомогою яких можна активувати учнів і розвинути у них здатність думати про самостійне навчання. Як зауважує Л. Дам, перш за все, необхідно застосовувати простіші види заходів, згодом учням рекомендується аналізувати під час робочого процесу свої здобутки, досягнення та невдачі, наприклад, дискутуючи про стиль та стратегію навчання задаючи такі запитання: *Що я зробив? Що ми зробили? Що (не) успішно? Чому?* Відповіді на ці запитання стають відправною точкою для планування подальшої

діяльності учня. Протягом одного року викладання англійської мови як іноземної мови Л. Дам [4] допомагав учням створювати телевізійне ток-шоу, займався репетиціями постановки п'єси англійською мовою, організовував різні мовні ігри англійською, написав кілька історій і коміксів, опублікував музичні журнали. В процесі навчання іноземної мови (англійської) Л. Дам [4] втілював такі методики самостійного навчання учнів:

а) у своїх робочих зошитах учні робили письмовий коментар щодо певної діяльності погодинно, записували новий словниковий запас, а також робили нотатки домашніх завдань;

б) індивідуально-створені плакати, які знаходилися у класній кімнаті, відображали ідеї учнів про методи навчання, домашні завдання, розмовні теми тощо;

в) Групове навчання відбувалося більш масштабно. Запитальні слова (*Що? Як? Чому?*) змушували учнів і вчителя постійно розмірковувати про свої дії й рішення.

Різні методи оцінювання, які застосовуються після одного уроку, в кінці семестру навчального року, такі як: думка учнів щодо того чого вони навчилися, як виконували свою роль, яка діяльність особливо сподобалася, як їх робота оцінюється і як оцінюється робота вчителів, які цілі учні встановили на наступний навчальний рік [16, с. 84].

Висновки... Сутність принципу діяльнісного підходу до навчання (*Learning by Doing*) можна схарактеризувати як цілісне навчання з активним учнем, в процесі навчання учні і вчителі знаходяться у взаємно збалансованому співвідношенні. Незважаючи на переваги діяльнісного підходу, слід пам'ятати про небезпеку потрапляння в однобічність та крайнощі. Важливим компонентом діяльнісного підходу є ритмізація навчання (фаза навчання та фаза релаксації). Концепція самостійного навчання ставить учня з його здібностями та індивідуальними особливостями в центр педагогічної діяльності, а також є засобом і метою формування самостійного, незалежного учня.

До перспективних напрямів досліджень у цій сфері вважаємо аналіз поглядів чеських педагогів на особистісно-орієнтований підхід до навчання іноземних мов.

Список використаних джерел і літератури/References:

1. Bach G.. Englischunterricht /G. Bach, J. P. Timm. – Tübingen : Francke, 1996. – S. 234–250. [in German]
2. Benson P. Teaching and Researching Autonomy in Language Learning / P. Benson. – Harlow : Pearson Education, 2001. – 282 s. [in English]
3. Bimmel P., Lernerautonomie und Lernstrategien / P. Bimmel, U. Rampillon. – Fernstudieneinheit 23. – München : Langenscheidt, 2000. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gfl-journal.de/1-2001/rz_zabel.pdf.
4. Dam L. From Theory to Classroom Practice. Learner Autonomy / L. Dam. – Dublin : Authentik, 1995. – 84 s. [in English]
5. Ellis R. Task-based Language Learning and Teaching / R. Ellis. – Oxford : Oxford University Press, 2003. – 387 s. [in English]
6. Holec H. Autonomy and self-directed learning: present fields of application / Autonomy at apprenticeship autodirige: terrains d'application actuel. – Strasbourg : Europarat, 1988. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://portal.kobv.de/uid.do;jsessionid=7B5A04EF3182B5AFD4B0AFA5C6FA8A4D?query=b3kat_BV024375014&index=internal&plv=2.
7. Janikova V. Autonomni učeni a lexikální strategie při osvojování cizích jazyku V. Janikova. – Brno : Pedagogická fakulta Masarykovy university, 2007 a. – 62– 114 s. [in Check]
8. Jelinek S. Soudobé tendence v teorii a v praxi vyučování cizím jazykům / S. Jelinek. – In : Kubik M., Schmidt W. Jazykoveda a příprava učitelů jazyku. – Praha : UK, 1980. – 103 – 118 s. [in Check]
9. Komenský J. A. Nejnovější metoda jazyku. Vybrané spisy J. A. Komenského, svazek III. – Praha : SPN, 1964. – 424 s. [in Check]
10. Little D. Learner Autonomy, 1: Definition, Issues and Problems. – Dublin : Authentik, 1991. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.researchgate.net/publication/259874253_Learner_Autonomy_1_Definitions_Issues_and_Problems. [in English]
11. Löffler R. Spiele im Englischunterricht. Vom Lehrgelenkten Lernspiel zum schülerorientierten Rollenspiel. – München : Urban & Schwarzenberg, 1979. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.abebooks.co.uk/servlet/SearchResults?isbn=3541408618&cm_sp=mbc_-3541408618_-all. [in German]
12. Mares J., Man F., Prokesova L. Autonomie zaka a rozvoj jeho osobnosti / J. Mares, F. Man, L. Prokesova // Pedagogika, roč. XLVI, mimoradné číslo, 1996. – S. 5–17. [in Check]
13. Meyer H. Unterrichtsmethoden. Band 1 / H. Meyer. – Frankfurt / M. : Cornelsen-Scriptor, 1987, 1989. – 272 s. [in German]
14. Nunan D. ATLAS : Learning-Centered Communication / D. Nunan. – Boston : MA : Heinle/Thomson, 1995. – 134 p. [in English]
15. Tandlichova E. Možnosti a perspektivy rozvíjení autonomie uciaceho sa cudzi jazyk / E. Tandlichova. – In Ries L., Kollarova E. Svet cizích jazyku/Svet cudzích jazykov DNES. – Bratislava : Didaktis, 2004. – 74 – 101 s. [in

Czechian].

16.Weskamp R. Fachdidaktik : Grundlagen & Konzepte. Anglistik, Amerikanistik / R. Weskamp. – Berlin : Cornelsen, 2001. – 245 s. *[in German].*

Дата надходження статті: «26» жовтня 2016 р.

Стаття прийнята до друку: «14» листопада 2016 р.

Рецензенти:

Зданевич Л. – доктор педагогічних наук, професор

Кемінь В. – доктор педагогічних наук, професор

Талалай Юлія – аспірант кафедри романської філології та компаративістики Інституту іноземних мов Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, e-mail: jatal@ukr.net

Talalay Yuliya – postgraduate student of romance philology and comparative studies department of Institute of Foreign Languages of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, e-mail: jatal@ukr.net.

Цитуйте цю статтю як:

Талалай Ю. Принципи діяльнісного підходу та самостійного навчання іноземних мов крізь призму поглядів чеських педагогів / Юлія Талалай // Педагогічний дискурс. – 2016. – Вип. 21. – С. 165–169.

Cite this article as:

Talalay Yu. Principles of Learning by Doing Approach and Autonomous Foreign Language Learning Approach through the Prism of Views of Check Pedagogues, *Pedagogical Discourse*, 2016, Issue 21, pp. 165–169.

УДК 378:811.112.2:004

ІРИНА ФЕРЕНЧУК,

аспірантка

(Україна, Тернопіль, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка)

IRYNA FERENCHUK,

postgraduate student

(Ukraine, Ternopil, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University)

orcid.org/0000-0002-5492-7595

Використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у формуванні німецькомовної компетентності в читанні публіцистичних текстів у майбутніх філологів

Use of Means of Information and Communication Technologies for Formation of the German Competence in Reading Mass Media Texts in Future Philologists

У статті розглядається використання системи дистанційного навчання Moodle для формування німецькомовної компетентності в читанні публіцистичних текстів в майбутніх філологів. Систематизовано термінологію шляхом наведення чітких визначень таких понять, як інформаційно-комунікаційні технології, система дистанційного навчання Moodle, інформаційно-комунікаційне навчальне середовище. В результаті дослідження були виявлені структуровані вимоги до інформаційно-комунікаційних технологій, які використовуються при вивченні іноземних мов та визначені умови, що сприяють реалізації дидактичного потенціалу засобів ІКТ у формуванні німецькомовної компетентності в читанні публіцистичних текстів в майбутніх філологів. Ретельний аналіз основних функцій та особливостей системи дистанційного навчання Moodle дозволив встановити, що дана система підходить для розробки методики формування німецькомовної компетентності в читанні публіцистичних текстів в майбутніх філологів, оскільки має усі функції, які необхідні для забезпечення ефективного формування навичок та вмінь читання.

Ключові слова: *інформаційно-комунікаційні технології, система дистанційного навчання Moodle, інформаційно-комунікаційне навчальне середовище.*

The use of the Moodle e-learning management system for formation of the German competence in reading mass media texts in future philologists. It systematizes terminology providing the definitions of such notions as information and communication technologies, Moodle e-learning management system, information and communication educational environment. As a result of research the structured